

Illegaal hout

Ontbossing en wereldwijde handel in illegaal hout

De aarde raakt jaarlijks ca. 13 miljoen hectare van haar oorspronkelijk bos kwijt. Een belangrijke oorzaak van deze ontbossing is illegale houtkap in veel gevallen om het gebied voor ander landgebruik in te zetten (landbouw of veeteelt). Naast de desastreuze gevolgen die deze ontbossing heeft voor het ecosysteem en de wereldwijde CO₂-balans, zijn volgens de Wereldbank ruim 1,6 miljard mensen op enigerlei wijze afhankelijk van het bos. Illegale houtkap en de handel in illegaal hout vormen daarom een groot probleem. De meest gebruikelijke definitie van illegaal hout is: 'hout dat is gewonnen of verhandeld in strijd met de regelgeving van het land van herkomst'. In de praktijk betekent dit onder andere dat het hout is geoogst zonder vergunning of buiten de grenzen van de kapconcessie. Er kan bij illegaal hout ook sprake zijn van de kap van te dunne (niet kaprijpe) stammen, oogst van hogere volumes dan is toegestaan, kap van beschermde houtsoorten of fraude met documenten (vergunningen e.d.) en belastingen.

Lawson en McFaul (2010) schatten dat er jaarlijks wereldwijd ruim 100 miljoen m³ hout illegaal wordt gekapt. Volgens de Wereldbank is het jaarlijkse verlies aan inkomsten als gevolg van de handel in illegaal hout ca. 15 miljard dollar voor zowel overheden als handelaren. Illegaal hout biedt bovendien oneerlijke concurrentie aan legaal en duurzaam geproduceerd hout, bijvoorbeeld omdat handelaren in legaal hout wel alle belastingen en leges betalen. Het WWF heeft in 2008 berekend dat ca. 16% tot 19% van het door de EU geïmporteerde hout van illegale of verdachte herkomst is. Dit komt overeen met ongeveer 26,5 tot 31 miljoen m³/jaar. Het grootste deel hiervan komt uit Rusland (ca. 10 miljoen m³). Andere belangrijke herkomstgebieden voor illegaal hout zijn Indonesië, China, Brazilië, de Baltische Staten, de Balkan, Gabon, Kameroen, Wit-Rusland en de Oekraïne. Nederland staat binnen de EU volgens deze studie op de 5e plaats van landen die het meeste illegaal hout importeren (ca. 2 miljoen m³/jaar).

Chatham House heeft in 2010 onderzoek gedaan naar de stand van zaken wat betreft illegaal hout op de markt in vijf producerende landen, één verwerkend land en zes consumerende landen, waaronder Nederland. Chatham House, officieel het Royal Institute of International Affairs, is een non-profit, non-gouvernementele organisatie en prominente denktank met als missie het bestuderen van belangrijke internationale vraagstukken. Volgens de studie is de illegale kap in Kameroen, Brazilië en Indonesië met 50 tot 75 % afgenomen gedurende het afgelopen decennium. Daarnaast zou de import van hout met een illegale herkomst in de zes consumerende landen met 30% gedaald zijn ten opzichte van het piekjaar 2004. Voor Nederland wordt deze afname geschat op 21% in 2008 ten opzichte van 2004. De afname in handel in illegaal hout heeft volgens deze studie geresulteerd in bescherming van 17 miljoen hectare bos tegen ontbossing. Nederland doet het volgens het Chatham House relatief goed als het gaat om het beperken van de import van illegaal hout. Zo ligt het percentage illegaal hout van het totaal in Nederland lager dan in de andere beoordeelde importerende landen: Japan, Groot-Brittannië, de VS en Frankrijk. Ook op het gebied van wet- en regelgeving doet Nederland het in verhouding goed. Echter, er wordt nadrukkelijk gesteld dat wereldwijd de aandacht voor het terugdringen van de handel in illegaal hout verminderd en dat hiervoor op korte termijn actie moet worden ondernomen.

Voorkomen van de handel in illegaal hout

Vanwege de negatieve ecologische, sociale én economische consequenties, dient illegale houtkap en de handel in illegaal hout vanzelfsprekend tegen te worden gegaan. In strafrechtelijke zin is hout echter pas illegaal als het niet alleen in het land van herkomst op oneigenlijke wijze is gewonnen of verhandeld, maar als ook naar Nederlands recht strafbare feiten zijn gepleegd. In de praktijk betekent dit dat hout volgens Nederlands recht illegaal is als:

- de houtsoort voorkomt op de Cites-lijst of in de Flora en Fauna wet en zonder de vereiste vergunning wordt geïmporteerd;
- de vergunning de lading niet dekt;

- het hout volgens Nederlands recht op onrechtmatige wijze is gekapt of verhandeld.

De Europese Unie heeft op 11 oktober 2010 de "Illegal Timber Law" aangenomen, waarmee het binnen de EU op de markt brengen van hout en houtproducten afkomstig van illegaal gekapte bomen strafbaar wordt gesteld. Om alle procedures goed te kunnen doorlopen zal de wet pas in maart 2013 in werking treden. Belangrijke aspecten binnen deze wet zijn:

- een algeheel verbod van het op de markt brengen van illegaal geoogst hout of producten van illegaal geoogst hout;
- de verplichting voor handelaren in de gehele handelsketen om te kunnen aantonen dat het door hen verhandelde hout of houtproducten afkomstig zijn van legaal gekapte bomen;
- een verplichting voor exploitanten die "hout of houtproducten op de EU-markt brengen" (zowel importeurs als primaire producenten in de EU) om te voldoen aan het zogenaamde 'due diligence-systeem' (stelsel van zorgvuldigheidseisen) in lijn met de minimale vereisten vanuit wet- en regelgeving; en
- de verplichting voor elke exploitant om regelmatig het gebruikte due diligence-systeem te evalueren.

Het zogenaamde due diligence systeem moet minimaal de volgende onderdelen bevatten:

- procedures die zorgen voor openheid over de door een exploitant verhandelde houtproducten, met daarin gegevens over: de handelsnaam en specifieke productsoort, de gangbare en volledige wetenschappelijke benaming van de boomsoorten, land van herkomst, en "voor zover van toepassing" het specifieke gebied waar het hout is gekapt en de concessie waarbinnen dit gebeurd is, verhandelde hoeveelheden, naam en adres van de directe leveranciers en afnemers van houtproducten en documenten of andere informatie waaruit blijkt dat bij de kap en handel van hout en houtproducten is voldaan aan de geldende wet- en regelgeving in het betreffende land;
- risicoanalyses op basis waarvan een exploitant kan bepalen wat het risico is dat illegaal gekapt hout of producten van dergelijk hout op de markt worden gebracht; en
- risicobeperkende procedures.

Daarnaast probeert de EU via het FLEGT-actieplan, dat in 2003 is gestart, houtproducerende landen te stimuleren om de handel in illegaal hout aan te pakken en afspraken te maken over een vrijwillig vergunningensysteem. Voor hout en houtproducten afkomstig uit landen waarmee een FLEGT Voluntary Partnership Agreement (VPA) is gesloten en waarvoor CITES-certificaten zijn afgegeven, krijgen "vrije doorgang" en hoeven niet verplicht te worden onderworpen aan onderzoek door handelaren.

In de Verenigde Staten heeft het Congres in mei 2008 wetgeving aangenomen waarmee de handel in illegaal hout kan worden aangepakt. Het betreft hier een amendement op de zogenaamde Lacey Act, een wet die de handel in (wilde) dier- en plantensoorten regelt. De wet houdt kortweg in dat vanaf 2009 hout dat de Amerikaanse markt betreedt als legaal gecertificeerd moet zijn door instellingen waar de Amerikaanse overheid achter staat. Per productgroep (gezaagd hout en halffabrikaten, plaatmaterialen, meubels en papier) gelden er verschillende termijnen waarop deze regelgeving van kracht wordt.

Herkenning van (il)legaal hout

Aan het uiterlijk is illegaal hout niet te herkennen. Het is wel mogelijk aantoonbaar legaal hout te herkennen aan documenten die bij het hout horen. De Nederlandse overheid accepteert hout dat wordt verhandeld met een FSC- en een PEFC-certificaat als aantoonbaar duurzaam geproduceerd en hout met een MTCS-certificaat, een FLEGT-licentie of een TLTV legaliteitsverklaring als bewijs dat het hout aantoonbaar legaal is geproduceerd. De Nederlandse overheid sluit zich voor wat betreft legaliteit aan bij de criteria die door het Verenigd Koninkrijk worden gehanteerd.

Verder bestaan er zogenaamde legaliteitsverklaringen, die aangeven of hout aantoonbaar legaal geproduceerd is. Legaliteitsverklaring dienen een opstap te zijn naar certificering van duurzaam bosbeheer, en kunnen daarmee de leverancier in een vroeg stadium revenuen leveren als beloning voor

de inspanning naar duurzaamheid. FSC Controlled Wood (CW) is een voorbeeld van een dergelijke legaliteitsverklaring. FSC CW stelt naast legaliteit ook eisen aan de herkomst. Zo mag CW niet afkomstig zijn uit oerbos, uit gebieden met sociale conflicten, niet genetisch gemodificeerd zijn en niet afkomstig zijn uit gebieden waar na houtoogst geen natuurlijk bos meer terugkomt (conversie). Andere voorbeelden van legaliteitsverklaringen zijn: OLB, VLO en VLC. Deze legaliteitsverklaringen zijn opgezet door certificerende instellingen die volgens hun eigen set criteria t.a.v. legaliteit bedrijven controleren. Er zijn een groot aantal van dit soort legaliteitsverklaringen op de markt en er komen steeds nieuwe verklaringen bij. Vaak ontbreekt bij deze legaliteitsverklaringen een onafhankelijke controle op de naleving van de criteria en is het moeilijk na te gaan of deze verklaringen ook daadwerkelijk garanties bieden voor aantoonbaar legaal hout. Keurhout heeft in opdracht van de VVNH een legaliteitstoets ontwikkeld waarmee legaliteitsverklaringen worden getoetst. Wanneer een legaliteitsverklaring voldoet aan de Keurhout-criteria mag het hout worden verhandeld met het label Keurhout-legaal. Zie de betreffende infobladen voor meer informatie.

Inkopers kunnen nagaan of hout(en product) dat wordt geleverd of dat is toegepast in projecten aantoonbaar legaal geproduceerd is, door te controleren of het hout is geleverd met een keurmerk voor duurzaam bosbeheer of een legaliteitsverklaring. Het keurmerk, inclusief CoC-nummer van het laatste bedrijf in de keten moet op de factuur vermeld staan. Voor de meeste legaliteitsverklaringen geldt dat in ieder geval het logo en een certificaatnummer op de factuur moet staan.

Geraadpleegde bronnen

- Bentham, M. van & N. Leek. 2003. *Kappen met illegaal hout. Bos en Hout Berichten. 2003, nr. 3.* Wageningen, Stichting Bos en Hout.
- Lawson, S. & McFaul, L. 2010. *Illegal Logging and Related Trade: Indicators of the Global Response.* Chatham House, July 2010
- FERN. 2008. *US Bans Illegal Timber. EU Forest Watch, Issue 129.* July 2008.
- FLEGT. 2007. *What is legal timber? FLEGT Briefing Note Number 02.* Brussels, European Commission.
- Greenpeace. 2009. *Een Europees verbod op de handel in illegaal hout. Urgent, mogelijk én breed gedragen.* Amsterdam, Greenpeace Nederland.
- Greenpeace International. 2005. *Missing links. Why the Malaysian Timber Certification Council (MTCC) certificate doesn't prove that MTCC timber is legal nor sustainable.* Amsterdam, Greenpeace International.
- Hewitt, J. 2005. *Failing the Forests. Europe's illegal timber trade.* Godalming, WWF UK.
- Hirschberger, P. 2008. *Illegal wood for the European market. An analysis of the EU import and export of illegal wood and related products. July 2008.* Frankfurt am Main, WWF Germany.
- Milieudefensie. 2007. *Factsheet illegaal hout.* Geraadpleegd 11 december 2007 via www.milieudefensie.nl.
- Ministerie van LNV. 2005. *Een inventarisatie van mogelijkheden tot het gebruik van Nederlandse wetgeving tegen illegaal geproduceerd en verhandeld hout.* Den Haag, Ministerie van LNV.
- UNECE/FAO. 2007. *Forest Products Annual Market Review 2006-2007. Geneva Timber and Forest Study Paper 22.* Geneva, United Nations Economic Commission for Europe & Food and Agricultural Organization of the United Nations.
- UNECE/FAO. 2008. *Forest Products Annual Market Review 2007-2008. Geneva Timber and Forest Study Paper 23.* Geneva, United Nations Economic Commission for Europe & Food and Agricultural Organization of the United Nations.
- UNECE/FAO. 2009. *Forest Products Annual Market Review 2008-2009. Geneva Timber and Forest Study Paper 24.* Geneva, United Nations Economic Commission for Europe & Food and Agricultural Organization of the United Nations.
- VVNH. 2006. *Beleidsplan VVNH 2006-2009. 'De wortels van hout'.* Almere, VVNH.
- Website Europese Commissie. 2008. Geraadpleegd 11 november 2011 via ec.europa.eu.
- Website FSC International. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.fsc.org.
- Website Greenpeace International. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.greenpeace.org.
- Website Illegal Logging. Geraadpleegd 11 november 2011 via www.illegal-logging.info.
- Website Milieudefensie. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.milieudefensie.nl.
- Website De Rijksoverheid. Geraadpleegd 29 november 2010 via www.rijksoverheid.nl.
- Website Wereldbank. Geraadpleegd 11 november 2011 via www.worldbank.org.
- Website WWF International. Geraadpleegd 11 november 2011 via www.panda.org.